

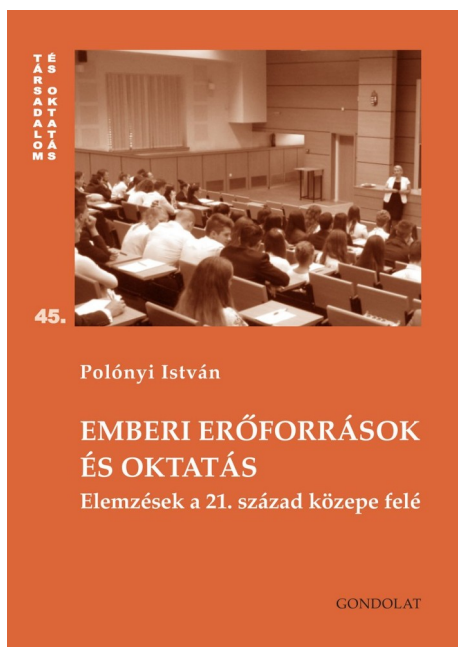
Emberi erőforrások és oktatás – Elemzések a 21. század közepe felé

Tamás Lilla Éva

az Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar
Neveléstudományi Doktori Iskolájának doktorandusza
tamasle@student.elte.hu

Polónyi István (2022). *Emberi erőforrások és oktatás – Elemzések a 21. század közepe felé*. Gondolat Kiadó. ISBN 978-963-556-253-4

DOI: 10.37205/TEL-hun.2024.2.08

Polónyi István oktatáskutatással foglalkozó közgazdász, egyetemi tanár 2022-ben megjelent *Emberi erőforrások és oktatás* című kötete az oktatás és az emberi erőforrások XXI. században érvényes összefüggéseit vizsgálja. A három részből álló kötet témái széles spektrumon mozognak, az emberi erőforrások és a hatékony oktatási rendszerek helyzetének és összefüggéseinek több szeptetét is felölelik.

A kötet első részének (*Humánerőforrások a 21. század közepén*) nyitó fejezete oktatással és emberierőforrás-fejlesztéssel foglalkozó szakirodalmakban szokatlan módon felveti egy új, globális háború gondolatát. Az *Emberi erőforrások és a háború* című

írásban Polónyi a világ vezető hatalmainak a fejlődési irányait elemzi. Rámutat, hogy hatalmi átrendeződés várható a jövőben, és ez összefügg a népesség iskolázottságával. A XXI. századi globális háború realitása napjainkra érzékelhetővé vált, így érdemesnek tartja megvizsgálni a szemben álló hatalmakat az iskolázottság szempontjából. Az I. és II. világháború iskolázottsági adatait vizsgálva megállapítja, hogy a győztes szövetség mindkét esetben magasabb iskolázottság-

gal bírt. A szerző véleménye szerint az emberierőforrás-fejlesztés komoly szerepet játszik egy újabb, globális háború kimenetelében.

A második fejezetben a magyarországi emberi erőforrások helyzetéről kapunk részletes és pontos képet. A szerző adatokra építve mutatja be a magyarországi oktatáspolitikai intézkedésekhez kapcsolódó mutatókat és a hazai emberierőforrás-állomány objektív helyzetét. A népességi adatok, a születések várható száma, a halálozás, a várható élettartam és a migráció mutatóinak elemzése egy előregező, csökkenő népességű Magyarország képét mutatja, amely megmarad a „demográfiai tél” állapotában (Európai Gazdasági és Szociális Bizottság, 2011). A demográfiai mutatók mellett a felsőoktatásra és az iskolázottságra vonatkozóan is részletes adatokat kapunk. A Human Development Index fogalmára építve Polónyi megállapítja, hogy bár 2010-ben még a 29. helyen álltunk az OECD-országok között, a növekedés üteme megtört, és visszacsúsztunk a 34. helyre. A fejezet konklúziója a következő: „Az egészségnek és az oktatásnak valamennyi emberi társadalomban önmagáért való értéke van: a civilizáció alapvető célja, hogy képesek legyünk az életünket jó egészségben leélni, ahogy az is, hogy tudást és műveltséget szerezzünk.” (Piketty, 2015, p. 327).

A második rész (*Az oktatás világa és az egyenlőtlenségek*) alap gondolatául Robert J. Shiller Nobel-díjas közgazdász szavait választotta a kötet szerzője: „A mai egyenlőtlenség könnyen a holnap katasztrófájává válhat.” (Shiller, 2016). A témák, melyeken keresztül a szerző rávilágít az egyenlőtlenség növekedésének következményeire, az egyetemi autonómia és az akadémiai szabadság alakulásának történeti áttekintése, a felnőttoktatás és az élethosszig tartó tanulás megtérülése, valamint az iskolázottság összefüggései.

A kötet harmadik részében (*Górcső alatt a hazai oktatás*) Polónyi István a hazai oktatás jelenéről és nehézségeiről értekezik, kiragadva néhány aktuális témát, mint például a koronavírus-járvány alatti oktatás, a leszakadó kistérségek iskoláinak helyzete, a hazai tanárképzés népszerűségének csökkenése vagy a kutatói pályát, a tudományos karriert választók megélhetése. A pandémiás oktatás tanulságait elemző írásában pontos képet ad a pandémia oktatáspolitikai hatásairól. Polónyi szerint a társadalmi kohézió csökkenése és a magyar emberi erőforrások lemaradása a fejlett világtól a két legsúlyosabb oktatásban megjelenő következménye a világjárványnak. A fejlett és fejletlen kisrégiók iskoláiban 2015 és 2019 között végzett kompetenciavizsgálatok eredményeinek összehasonlításából készült tanulmány a 2013-as oktatáspolitikai reform adatokkal alátámasztott kritiká-

ja. Mind az egy évre vonatkozó keresztmetszeti, mind az időbeli követéses vizsgálatok megerősítették azt a hipotézist, hogy az iskolák teljesítménye erősen korrelál a település gazdasági fejlettségével. A trendelemzés pedig azt mutatja, hogy trendvonalak meredeksége, a „nagy lejtő” egyre számottevőbb lesz, a különbségek tovább fognak nőni. A szerző megállapítja, hogy a 2012. évi – az iskolákat államosító – CLXXXVIII. törvény preambulumban megfogalmazott elvárással ellentétben nem sikerült a minden gyermek számára azonos esélyeket nyújtó köznevelési rendszert létrehozni.

Izgalmas és rendkívül aktuális a tanári pálya iránti érdeklődés csökkenésének okait vizsgáló tanulmány. Az okok között említi a szerző az egyes tudományágak kedveltségét, a különböző motivációs forrásokat, a bolognai rendszer sajátosságait, és kiemelt figyelmet fordít a tanári keresetekre. Többféle relációban vizsgálva megállapítja, hogy a tanári keresetek alakulása befolyásolja a tanári szakokra történő jelentkezések alakulását. A felnőttkori tanulással és az iskolázottsággal foglalkozó tanulmányokból megerősítést kapunk arra vonatkozóan, hogy az élet-hosszig tartó tanulás nemcsak az egyén, de a társadalom számára is kifizetődő befektetés, és az iskolázottsági egyenlőtlenségek a jövedelemkülönbségekben is megmutatkoznak. A harmadik rész utolsó fejezete kilenc esszét tartalmaz. A szerző a tudományos esszé műfaji sajátosságaihoz méltó módon, röviden, tömören, objektíven, és ha kell, éles kritikával fogalmazza meg felvetéseit és kérdéseit többek között arról, hogy jók-e a nagy iskolák, hogyan függ össze a kistelepülések fejlődése az úthálózat minőségével, illetve hogy átkot vagy áldást jelentenek Magyarországnak az EU-s támogatások.

Fontos megemlíteni a kötet két záró írását, melyekben Polónyi két tudóstársa munkáját méltatja. Az egyik egy személyes élményekből is táplálkozó laudáció Kozma Tamásról, aki nevelésszociológus, a tudományok doktora. A másik írás a 2011-ben elhunyt Tímár János szellemi örökségének felidézését tűzi ki célul. Tímár János az oktatástervezés egyik meghatározó szakértője és az oktatáspolitikai elmélyült kutatója volt.

A kötet oktatással, oktatáskutatással, emberierőforrás-fejlesztéssel és gazdálkodással foglalkozó szakemberek számára fontos és hasznos olvasmány, felsőoktatásban tanulók számára használható tankönyv, de mindenekelőtt a jövőnkéről szóló fontos üzenet. Habár a szerző sem gondolja azt, hogy a jelen helyzet különösebb optimizmusra adna okot, mégis abban a meggyőződésében szeretné megerősíteni az olvasót, hogy az oktatás sokkal több annál, mint pusztán a tudás át-

adása. Az oktatás a gazdasági és társadalmi problémák megoldásának egyik legfontosabb eszköze. Az oktatás lehetőség egyén és társadalom számára. Az oktatás maga a megoldás.

Irodalom

Európai Gazdasági és Szociális Bizottság (2011). *Opinion of the European Economic and Social Committee on 'The role of family policy in relation to demographic change with a view to sharing best practices among Member States'* 2011/C 218/02

Piketty, T. (2015). *A tőke a 21. században*. Kossuth Kiadó.

Shiller, R. J. (2016). *Today's Inequality Could Easily Become Tomorrow's Catastrophe*. New York Times Economic View. <https://www.nytimes.com/2016/08/28/upshot/todays-inequality-could-easily-become-tomorrows-catastrophe.html>